

۲۰۲۲/۰۲/۰۸

احسان لمر

قاموس کبیر افغانستان، در شرح و تسجیل لغات، مجمع اللغات، تاریخ، جغرافیه، اقتصاد و بسی مسائل دیگر مربوط افغانستان می پردازد، همچنان رجال سیاسی و شخصیت های تاریخی، خدمت گزار افغانستان را در کتگوری مناسب خدمات آنها و تحت عنوان «رجال سیاسی و شخصیت های تاریخی و خدمت گزاران ملی» تسجیل و آنالین می سازد. پورتال افغان جرمن آنالین و قاموس کبیر افغانستان هر دو مسؤولیت خود می داند که بدون ارتباطات شخصی، تبعیضی و کینه های شخصی، شخصیت های مهم را برای مردم معرفی کند.

معرفی «محمد اسماعیل مبلغ» در قاموس کبیر افغانستان

در اكمال این سطور از صفحه (شهید فضیلت) در فیس بوک مورخ 30 جنوری 2022 و سایت انترنتی (افغانستان ما) و هم ویکی پدیا دانش نامه آزاد استفاده اعظمی شده که از ایشان نهایت ممنون و سپاس گذارم.

مبلغ، «شخصیت والا و روحانی قابل حرمت که میشود ایشان را بدیل علامه میر اسماعیل بلخی خطاب کرد»¹

«به گواهی آثار ... مبلغ، می توان به قاطعیت مطرح کرد که مبلغ، بسی ژرف تر و گسترده تر از دیگران دست به تحقیق و پژوهش برده است. تحقیقات مبلغ، تقریباً تمام بخش های سنت اسلامی، از تاریخ و فلسفه گرفته تا ادبیات و عرفان را شامل می شود. اما با این همه، در این نیم قرن پس از او، هیچ نام و نشانی از او در هیچ کتاب و رساله ای دیده نمی شود و هیچ یک از روشنفکران ما، یادی از او نکرده (و گویا نخواهند کرد).»²

محمد اسماعیل مبلغ فرزند حاجی مسافر در سال 1319 ش (1940 م) در منطقه (قل خویش)، (حصه اول بهسود) (ولایت میدان) به دنیا آمد. مبلغ بعد از دوره کوتاهی آموزش در مدرسه ابو حنیفه در کابل به آموزش علوم دینی، صرف و نحو عربی نزد استادان معروف آن زمان ادامه داد و بر زبان عربی تسلط یافت.

«او را برای فراگیری ادبیات عربی نزد سید انور شاه صدر فرستاد تا شاید استعدادش ضایع نشود. مبلغ، شخصی با استعدادی بود که نزد اساتیدی چون آیت الله سید سرور واعظ، آیت الله میر علی احمد حجت و آیت الله محمد امین افشار و حجت الاسلام میر علی احمد عالم مدت محدودی درس خواند

او با احاطه ای که بر زبان عربی کسب کرده بود، سعی کرد خود با متون اصلی و منابع دست اول با فرهنگ و علوم اسلامی آشنا شود. او به این وسیله توانست به گنجینه های آثار نجات و شفای بوعلی سینا، شرح منظومه ملا هادی

¹ - سید حسن رشاد - صفحه نظر دهی فیسبوک 30 جنوری 2022

² - عبدالکریم شعبانی - اسماعیل مبلغ ؛ استثنایی در تاریخ معاصر ما - سایت افغانستان ما 9 حوت 1395

139123-dailyafghanistan.com/opinion__detail_.php?Post__id

سبزواری و به خصوص (اسفار اربعه) صدر المتالهین شیرازی، (کفایه الاصول) مهم ترین اثر در اصول علم فقه شیعی از شیخ کاظم خراسانی و (فتوحات مکیه) و (فصوص الحکم) آثار عارف معروف محی الدین ابن عربی دست یابد.»³

مبلغ من جمله در آموزش مطول سعد الدین بن عمر النفتازانی فقیه و متکلم حنفی (وفات ۹۳۰ م در سمرقند) و شرح لمعه، اثر پایه در فقیه شیعی نوشته مشترک ابوعلی محمد مکی (وفات ۱۳۸۵ م) و زین الدین (وفات ۱۵۵۹ م) مبادرت ورزید.

«محمداسماعیل مبلغ از فرهنگ و فلسفه مغرب زمین نیز غافل نبود. او در آغاز کوشش کرد تا با مکاتب فلسفی جهان غرب از طریق ترجمه های عربی و فارسی آشنا شود، اما خیلی زود برای آشنا شدن بهتر آن زبان انگلیسی آموخت و در تحقیقات خود از این زبان استفاده می کرد.

هگل و دکارت در آغاز برای او بیشتر از دیگر اندیشمندان غرب مطرح بود. او شک دکارت را با شک غزالی و دیالکتیک هگل را با دیدگاه های مولانا رومی مقایسه می کرد. مبلغ در نیمه دهه آخر عمرش به فراگیری زبان فرانسوی نیز پرداخت تا با فلسفه معاصر فرانسه بهتر آشنا شود.

شهید مبلغ، علاوه بر تدریس کتب متداول حوزوی، دو کتاب معروف (فلسفتنا) و (اقتصادنا)، اثر گرانقدر سید محمدباقر صدر را در نقد فلسفه های سیاسی و اقتصادی کمونیسم و لیبرالیسم و برتری مکتب اسلام بر آن دو، برای برخی طلاب و دانشجویان مستعد آغاز کرد. بر اثر شایستگی و برجستگی در درک و تدریس علوم اسلامی نشان داد. او به پوهنئی ادبیات کابل راه یافت و در رشته فلسفه و ادبیات به تدریس پرداخت که با استقبال فراوان محصلین روبرو گردید.»⁴

«در طی یک صد سال گذشته، کمتر کسی را سراغ داریم که به اندازه اسماعیل مبلغ، درد و دغدغه حقیقت داشته باشد و از سر مساله داری و حقیقت جویی، کتاب خوانده و تحقیق و پژوهش کرده باشد. اما از قضا، کمتر کسی را نیز می شناسیم که به اندازه وی، گمنام و ناشناخته باقی مانده باشد. از فرهنگیان و پژوهشگران معاصر مبلغ، می توان از خلیل الله خلیلی، عبدالاحی حبیبی، صلاح الدین سلجوقی، احمد علی کهزاد و دیگران نام برد. تمام این افراد و چهره های بسیاری دیگر، هر کدام، به سهم خویش، هم در دوران حیات شان و هم در دوره های بعدی، به نحوی، شامل گفتمان روشنفکری افغانستان بوده اند و هستند. بدون شک هر کدام این افراد، سهم ارزنده و قابل ملاحظه را در تاریخ و فرهنگ و ادب کشور ما داشتند. اما چه کسی می تواند ادعا کند که سهم مبلغ کمتر از دیگران بوده است.»⁵

تدقیق و تحقیق از مشغولیت های همیشگی محمد اسماعیل مبلغ بود، اما در محیط نا سازگار افغانستان جز اندکی از پژوهش های او مجال انتشار نیافت. در نتیجه هرچه از آثار او در زمان حیاتش به چاپ رسیده، مقالات و رسالاتی است که در نشریه های دولتی یا ملی (دهه اخیر دموکراسی) انتشار یافته اند. نوشته های چاپ شده محمد اسماعیل مبلغ در مجموع در انتشارات انجمن جامی، انتشارات مجله آریانا، انتشارات دائرة المعارف آریانا و مجله های علمی و دانشگاهی مانند «آریانا»، «عرفان»، «ادب»، «مجله های ژوندون»، «ثروت»، روزنامه های «روزگار» و «پیام وجدان» نشر شده بود.

«در سال ۱۳۴۳ ش به مناسبت تجلیل از پانصد و پنجاهمین سالروز مولانا عبدالرحمن جامی، شاعر و عارف مشهور در کابل، انجمن جامی ایجاد شد که ریاست آن را خلیل الله خلیلی عهده دار بود. او که با زمینه تحقیقات و تعمق مبلغ در

3 - صفحه شهید فضیلت

4 - همان جا

5 - عبدالکریم شعبانی

بخش های فلسفی و عرفانی فرهنگی اسلامی آشنا بود، از مبلغ دعوت به همکاری در شناخت جامی کرد. عبدالحی حبیبی، استاد دانشگاه و مورخ معروف افغانستان، نیز یکی از مسئولین انجمن جامی بود.

مبلغ در این زمان در مدت کوتاهی چهار تحقیق مفصل در باره جامی ارائه کرد: جامی و ابن عربی، نقد فلسفه از نظر جامی، آفرینش نو از نگاه جامی و مقاله شرح رموز و آبسال جامی. اثر اخیر تعلیقی است بر نوشته «نگاهی به سلامان و آبسال جامی» از عبدالحی حبیبی است.⁶

محمد اسماعیل مبلغ در دوره دوازدهم پارلمان افغانستان (۱۳۴۴ - ۱۳۴۸ ش) به عنوان نماینده مردم از حصه اول بهسود انتخاب شد و طی سخنرانی های پرشور و مستدل نه تنها در بحث بر خط مشی حکومت مرحومان دکتور محمد یوسف و محمد هاشم میوندوال بلکه در دیگر مطالب و مباحث سخنرانی های پر شوری داشت که همه در (نشریه هفتگی شورای ملی) این دوره نشر شده بود.

«محمد اسماعیل مبلغ مقام علمی اش را در افغانستان تا به حدی تثبیت کرد که در همه کنفرانس های علمی-آکادمیک در کشور از او برای سخنرانی های علمی دعوت می شد. مثلاً کنفرانس ها برای تجلیل از دانشمند معروف اسلامی ابوریحان البیرونی و عبدالرحمن جامی شاعر و عارف معروف از این جمله اند. او در دوره نمایندگی در پارلمان سفری به هند کرد و سخنرانی اش در دانشگاه علیگره مورد استقبال زیادی قرار گرفت.

مبلغ در آغاز دهه چهل خورشیدی به عنوان استاد دانشگاه در دانشکده ادبیات انتخاب و در سال های ۱۳۵۳ و ۱۳۵۴ معانی و فلسفه را تدریس می نمود

او از خطرهای فراوان سیاسی و فرهنگی مارکسیست های افغان که عرصه فعالیت فراوانی یافته بودند به خوبی آگاه بود. از اینرو در ۱۳۵۵ به طور پنهانی به ایران آمد و با مراجع و علمای برجسته حوزه علمیه قم و طلاب افغانی ساکن آنجا دیدار کرد و تصمیم داشت که به لبنان رفته و در فضای سیاسی آزاد آنجا، تلاش فرهنگی و سیاسی مضاعفی انجام دهد.⁷

در حال حاضر، شوق و رمق چندانی برای واقعیت یابی و حقیقت جویی، کتاب خوانده و تحقیق و پژوهش، در میان روشنفکران و اندیشمندان ما دیده نمی شود. «در وضعیتی که اهل نظر و اندیشه، در کام «شعر مبتذل» و «سیاست زدمگی» سقوط کرده اند چگونه می توان امید چنان کار سترگی را داشت؟ طبیعی است که وقتی به جای خود آگاهی و تأمل و تفکر، توهم و غفلت می نشیند، محصولی جز لفاظی و یاهو سرایی و هرزه گویی نخواهد داشت و بدیهی است که در این وضعیت، مطرح کردن مسائلی مانند رجوع به آثار و اندیشه های مبلغ، مضحک و مسخره خواهد بود. لذا دور از واقعیت خواهد بود اگر بگوییم که مبلغ در شرایط کنونی، باب دندان روشنفکران کنونی ما نیست. این بی اعتنایی و عدم توانایی رویارویی با میراث تاریخی گذشته، خود از ضروری ترین و در عین حال، یکی از پیچیده ترین مسائل روزگار ما است و ما به شدت محتاج پرداختن بدان هستیم. به مبلغ نیز می توان از همین منظر نگرست.⁸

«اسماعیل مبلغ، متفکر راستین، و در عین حال، استثنایی و تکرار نا پذیر بود که همچون ستاره درخشان، بر سپهر فرهنگ و اندیشه این سر زمین، لحظه کوتاهی درخشید و فرو خفت. اما در همان اندک زمانی که در درخشش بود،

6 - صفحه شهید فضیلت

7 - شهید فضیلت

8 - عبدالکریم شعبانی

Fehler! Unbekannter Name für Dokument-Eigenschaft.

د پانو شمیره: له 3 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په خیر و لولی

کوره راه هاي بسياري را در ساحت اندیشه گشود و بدین سان، نسل هاي پس از خود را وام دار خویش ساخت. امروز نیز نسل ما، به شدت محتاج «مبلغ» است. بدون تردید، مبلغ مي تواند به بسياري از حيرت ها و سرگرداني هاي امروزي ما در عالم تفکر، پاسخ دهد.»⁹

مبلغ در سال 1357ش/ 1978م مثل هزاران روشنفکر و منور دینی و استاد ، معلم ، محصل و متعلم ، کارگر ، دهقان ، کسبه کار تاجر ، مامور ، کدر علمی کشور، و حتی هیچ کاری توسط رژیم حزب دموکراتیک خلق به یک عنوانی یا اتهامی دروغین زندانی و شکنجه و سپس برای همیشه ناپدید شد. یادش جاودانه باد.